

Ohjaamisen ja näyttelemisen yhdistäminen
ensikertalaisen näkökulmasta

Jari Manninen

Kulttuurialan opinnäytetyö
Viestinnän koulutusohjelma
Medianomi (AMK)

TORNIO 2012

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU, Kulttuuriala

Koulutusohjelma:	Viestinnän koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijä(t):	Jari Manninen
Opinnäytetyön nimi:	Ohjaamisen ja näyttelemisen yhdistäminen ensikertalaisen näkökulmasta
Sivuja (joista liitesivuja):	28
Päiväys:	29.10.2012
Opinnäytetyön ohjaaja(t):	Timo Puukko, Ari Alm
<p>Opinnäytetyöni aiheena on ohjaamisen ja näyttelemisen yhdistäminen. Miten elokuvaohjaaja toimii myös näyttelijänä omassa elokuvassaan? Teososanani toimii Sokkotreffit -lyhytelokuva, jossa toimin sekä ohjaajana että näyttelijänä toisessa pääroolissa.</p> <p>Opinnäytetyössäni vastaan kysymyksiin siitä, mitä hyviä ja huonoja puolia kyseisten roolien yhdistämisestä on; Mitkä ovat edellytykset sille että yhdistäminen onnistuu ja mitkä ovat syyt kyseiselle yhdistämiselle.</p> <p>Aineistona käytän kokemuksia Sokkotreffien onnistuneesta yhdistämisestä, sekä toisesta, Lumpeenkukka-nimisestä, lyhytelokuvasta, jossa yhdistäminen epäonnistui. Muuna aineistona toimii alan kirjallisuus, elokuvien making-of -koosteet, sekä muut aihetta sivuavat dokumentit.</p> <p>Yhdistämisellä voidaan helpottaa jotain tiettyä asiaa elokuvan tuotannossa, kuten sopivan näyttelijän löytämistä. Onnistuneen yhdistämisen edellytyksiä olivat edeltävä näyttelijäkokemus, kyky vaihtaa roolista toiseen sujuvasti ja paineen alaisena, sekä laaja ennakkovalmistelu, joka ainakin omasta mielestäni sujui helpommin yhdistämisen ansiosta. Onnistumisen edellytyksiä olivat myös tasapainon löytäminen ohjaajan ja näyttelijän roolin välillä, ja oikeanlaisen työskentelytavan löytäminen kuvauksissa. Negatiivisia puolia olivat kahden vaikean roolin yhdistämisestä johtuvat isommat paineet ja liiallinen uppoaminen näyttelijän rooliin.</p>	
Asiasanat: ohjaaminen, näytteleminen, elokuva, ohjaaja, näyttelijä	

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Education

Degree programme:	Media Arts
Author(s):	Jari Manninen
Thesis title:	First timers point of view for Combining directing and acting
Pages (of which appendixes):	28
Date:	29.10.2012
Thesis instructor(s):	Timo Puukko, Ari Alm
<p>The topic of my Bachelor's thesis is combining acting and directing, i.e. how directors also works as actors in their own movies. The work part of my Bachelor's thesis is the Sokkotreffit short movie in which I worked as the director and an actor in the second starring role.</p> <p>In my Bachelor's thesis I answer the questions concerning what the pros and cons of combining these two roles are, what the requirements are for successfully combining the two roles, and what reasons there are for combining the two roles.</p> <p>The material used for the thesis consists of my own experiences from the movie Sokkotreffit where combining the two roles was successful. In addition, another short movie Lumpeenkukka was used where combining the two roles was a failure. Other material used for the thesis is literature, making of -featurettes and other documentaries dealing with the topic of this thesis.</p> <p>The answers I received to my questions are as follows: by combining the roles of a director and actor one may facilitate a certain area of movie production such as finding a suitable actor. The prerequisites found for successful combining are former acting experience, ability to switch from one role to another fluently and under pressure, and in-depth preparations which in my own opinion worked better thanks to combining. One requirement discovered is to find a balance between the roles of an actor and director and to find the right working method during filming. Negative aspects discovered are the pressure and sinking too deep into the role.</p>	
Asiasanat: directing, acting, movie, director, actor	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
SISÄLLYS	4
1 JOHDANTO	5
2 TEOSOSAN ESITTELY	6
3 OHJAAJAN JA NÄYTTELIJÄN SUHDE	7
4 MIKSI YHDISTÄÄ ROOLIT	8
4.1 Sokkotreffit	8
4.2 Mikko Niskanen ja Kahdeksan Surmanluotia.....	9
5 YHDISTÄMISEN VAATIMUKSET	11
5.1 Edeltävä näyttelijäkokemus	11
5.2 Edeltävä näyttelijäkokemus Sokkotreffeissä.....	12
5.3 Roolista toiseen vaihtaminen	13
5.4 Roolista toiseen vaihtaminen Sokkotreffeissä	13
6 KOKEMUKSIA SOKKOTREFFEISTÄ	15
6.1 Esityö roolia varten	15
6.2 Harjoittelujakso	18
6.3 Kuvaukset.....	19
7 YHDISTÄMISEN HUONOJA PUOLIA	22
7.1 Kokemuksia Lumpeenkukasta	22
7.2 Liiallinen rooliin uppoaminen.....	24
8 POHDINTA	27
LÄHTEET	29

1 JOHDANTO

Ohjaaminen ja näytteleminen ovat kaksi hyvin erilaista työnkuvaa elokuvan tekoprosessissa. Silti mitkään toiset työroolit eivät ole yhtä läheisessä vuorovaikutuksessa keskenään kuin ohjaaja ja näyttelijä.

Elokuvahistoriaan mahtuu monia taiteilijoita jotka ovat yhdistäneet nämä kaksi roolia, jotkut huonolla ja jotkut hyvällä menestyksellä. Esimerkkejä tunnetuimmista ohjaaja-näyttelijöistä ovat mm. Charlie Chaplin, Orson Welles, Mikko Niskanen ja vähän uudempaan esimerkkinä vuonna 2010 The Town -elokuvassa roolien yhdistämisen aloittanut Ben Affleck. Paras esimerkki roolien yhdistämisestä on Clint Eastwood, joka on näytellyt ja ohjannut samassa elokuvassa jo 22 kertaa (Elliot 2010, 423 - 426).

Opinnäytetyöni käsittelee ohjaamisen ja näyttelemisen yhdistämistä. Mielenkiintoni aihetta kohtaan alkoi, kun päädyin itse toteuttamaan yhdistämisen Sokkotreffit -nimisessä lyhytelokuvassa, joka toimii myös työni teososana.

Opinnäytetyöni rakentuu omien kokemuksieni tutkimiselle, joita sain Sokkotreffejä tehtäessä. Olen perehtynyt myös muutamien muiden näyttelijäohjaajien kokemuksiin ja heijastan heidän kokemuksiaan omiini. Käytän myös toista omaa, Lumpeenkukka-nimistä, lyhytelokuvaa esimerkkinä siitä, miten ohjaamisen ja näyttelemisen yhdistäminen voi epäonnistua. (Elokuvan voi katsoa osoitteesta: <http://vimeo.com/46962466>).

Työssäni pyrin löytämään vastaukset siihen, mitä syitä roolien yhdistämiselle voi olla, mitkä asiat edesauttavat roolien yhdistämisen onnistumista, ja mitkä ovat yhdistämisen hyvät ja mitkä huonot puolet. Pohdin myös sitä, miten itse onnistuin yhdistämisessä ja mitä tekisin toisin mahdollisella seuraavalla kerralla.

2 TEOSOSAN ESITTELY

Opinnäytetyöni teososana toimii fiktiivinen lyhytelokuva Sokkotreffit. Elokuva valmistui opintojeni kolmantena vuonna ja sen toteuttaminen tapahtui kokonaan koulukurssien puitteissa. Toimin kyseisessä projektissa kolmessa roolissa: käsikirjoittajana, ohjaajana ja näyttelijänä.

Elokuvan päähenkilöt ovat Teppo ja Jarkko, kaverukset joista Jarkko seurustelee ja Teppo on sinkku. Jarkko, ja hänen tyttöystävänsä Seija, ovat järjestäneet Tepolle sokkotreffit. Treffikumppani Katariina on Seijan kaveri, mutta hänellä on ollut myös seksisuhde Jarkon kanssa. Katariina ei tiennyt kyseessä olevan hänen kaverinsa poikaystävä, eikä Jarkko tiennyt, että kyseessä oli hänen tyttöystävänsä kaveri. Teppo taas ei ole innoissaan tulevista treffeistä koska on salaa rakastunut Seijaan. Nämä neljä henkilöä kokoontuvat yhteen viettämään hauskaa iltaa yhdessä. Kohtaamisesta seuraa tragikoomisten tapahtumien sarja.

Toimin kyseisessä projektissa käsikirjoittajana, ohjaajana ja näyttelijänä Jarkon roolissa.

3 OHJAAJAN JA NÄYTTELIJÄN SUHDE

Jotta pystyisi tarkastelemaan ohjaamisen ja näyttelemisen yhdistämistä, on ensin ymmärrettävä mistä kummassakin osa-alueessa on kysymys.

Hyvä näyttelijäntyo on suurelta osin omien impulssiensa ja tunteidensa sokeaa seuraamista. Ollakseen aito, näyttelijä ei voi miettiä omaa suoritustaan. Näyttelijä ja näyttelijäntyön ohjaaja Judith Weston tiivistää asian niin että ohjaaja on katsoja ja näyttelijä katsonnan kohde joka ei itse näe itseään. Ohjaajan tehtävä on kertoa näyttelijälle oliko suoritus onnistunut ja tarvittaessa neuvoa oikea suunta sen parantamiseksi. Jos jompikumpi ei ole tehtävänsä tasalla, tai näyttelijä alkaa ohjata itseään, kyseinen suhde särkyy ja mahdollisuus hyvään lopputulokseen katoaa. Näin ollen ohjaaminen ja näytteleminen ovat kaksi hyvin erilaista asiaa. (Weston 2009, 24, 25.)

Elokuvaohjaaja Sidney Lumet kertoo pitävänsä näyttelijöistä siksi että he ovat tarpeeksi rohkeita paljastaakseen itsensä valkokankaalla. Hänen mukaansa parhaat näyttelijät eivät vain jäljittele elämää, vaan luovat sitä valkokankaalle. Tämän saavuttamiseksi näyttelijän on aina paljastettava jotain itsestään. Tästä johtuen kaikkein tärkein asia ohjaajan ja näyttelijän välisessä suhteessa on luottamus. Sen saavuttamiseksi myös ohjaajan on oltava yhtä rehellinen näyttelijöitä kohtaan. Jotta näyttelijä ei salaisi mitään kameran edessä, ei myöskään ohjaaja voi salata heiltä mitään. (Lumet 1995, 75, 76, 80, 81)

4 MIKSI YHDISTÄÄ ROOLIT

Elokuvaohjaaja ja näyttelijä Hannu Kahakorpi, joka toimi Pääatalo elokuvassa sekä ohjaajana että sivuosa näyttelijänä, kertoo haastattelussaan roolien olevan hänelle vaikeaa, mutta joutui tekemään sen kuvauspaikasta johtuvan pakon edessä. Hänen mukaansa ohjaamisen ja näyttelemisen yhdistäminen voi toimia, mutta se on harvinaista. Onnistuessaan se on merkki suuresta lahjakkuudesta ja ammattitaidosta. (Kahakorpi 23.10.2012, sähköpostihaastattelu)

4.1 Sokkotreffit

Alkuperäisenä suunnitelmana oli että olisin toiminut projektissa vain käsikirjoittajana ja ohjaajana. Suurimmat syyt sille miksi ajauduin myös näyttelemään elokuvassa, oli aikataulu ja muiden halukkaiden näyttelijöiden puuttuminen.

Sokkotreffit toteutettiin eräänlaisena kuvausharjoituksena, ennen virallista Tuotantotyöpaja-kurssia, jonka puitteissa kuvaisimme vuoden varsinaiset lyhytelokuvat. Tästä johtuen näyttelijöiden etsiminen piti toteuttaa erittäin nopeasti. Tämä poisti, tai ainakin vaikeutti, ns. ammattinäyttelijöiden käyttämistä. Roolihenkilöt kuuluivat myös siihen ikäryhmään (n. 20 - 25 v.) josta ammattilaisen löytäminen on erittäin haasteellista. Tuottajat olivat yhteydessä paikallisiin teattereihin, mutta sieltä ei kuulunut mitään.

Minulla oli mielessä kaksi näyttelemisestä kiinnostunutta miestä. Toinen alemmalla luokka-asteella opiskeleva opiskelija ja toinen vanhempi kaveri jolla tiesin olevan myös kokemusta näyttelemisestä teatterissa ja elokuvan puolellakin. Hän ei kuitenkaan päässyt yhtyeensopimattomien aikataulujen takia. Toinen vaihtoehto oli alustavasti jo kiinnitetty Jarkon rooliin, mutta joutui vetäytymään pois äkillisestä elämäntilanteen muutoksesta johtuen. Tämän jälkeen aloimme hakea näyttelijöitä muista nuoremmista opiskelijoista, mutta kukaan ei osoittanut kiinnostusta. Myöhemmin käydyn keskustelun pohjalta ainakin yhtenä syynä oli ollut liian vaativa käsikirjoitus.

Tässä vaiheessa olimme löytäneet näyttelijät naisten rooleihin, mutta kaksi miespääosaa oli vielä täyttämättä. Koska Sokkotreffien käsikirjoitus oli melkein kokonaan dialogia,

se vaatisi näyttelijöille mahdollisimman paljon harjoittelu-aikaa ja tuo aika kului kokon ajan. Tästä johtuen projektin pääasiallinen tuottajaopiskelija suostui näyttelemään Tepon roolia. Olin kirjoittanut käsikirjoituksen koulun puitteissa käydyllä käsikirjoittamisen kurssilla, jossa olimme kehittäneet sen dialogia lukemalla sitä ääneen. Näissä lukuharjoituksissa minä olin lukenut Jarkon vuorosanoja. Koska muita ideoita ei ollut, seuraava looginen askel oli se että näyttelisin kyseisen roolin myös elokuvassa. Käsikirjoittajana minulla oli myös eniten kokemusta roolihahmosta, koska olin kehitellyt sitä jo useamman kurssin ajan.

4.2 Mikko Niskanen ja Kahdeksan surmanluotia

Näyttelemisen ja ohjaamisen yhdistäminen on, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, melko vieras ilmiö suomalaisessa elokuvassa. Paras esimerkki tällaisista poikkeuksista on Mikko Niskanen ja erityisesti hänen Kahdeksan Surmanluotia elokuvansa.

Elokuva kertoo tositapahtumiin perustuen vuonna 1969 tapahtuneesta surmatyöstä jossa mies tappoi ampumalla neljä poliisia kotitalonsa pihalle. Suurin syy siihen miksi Niskanen päätyi yhdistämään näyttelemisen ja ohjaamisen oli se, ettei hänellä ollut mahdollisuutta saada muita näyttelijöitä kiinnitetyksi pääosaan koko kuvausajaksi. Ohjaajan visio oli että elokuvan aikajana olisi vuoden mittainen ja materiaalia kuvattaisiin kaikkina neljänä vuodenaikana. Projektin alkuvaiheessa hän oli suunnitellut näyttelevänsä roolin itse, mutta syvennyttyään tapauksen todelliseen tutkintapöytäkirjaan hän oli tullut toisiin aatoksiin. Pöytäkirjan aitous ja järkyttävyys olivat saaneet hänet epäilemään omia kykyjään. Niskanen halusi rooliin näyttelijä Erkki Pajalan, jonka kaltaiseksi päähenkilö oli muotoutunut pöytäkirjan lukemisen perusteella. Pajala oli kuitenkin kiinni muussa projektissa ja Niskanen tajusi ettei hänellä ollut mahdollisuutta saada ketään näyttelijää irrotetuksi päärooliin kokonaiseksi vuodeksi. (Niskanen 1971, 106.)

Kahdeksan surmanluodin tapauksessa on huomattavissa yhtäläisyyksiä oman kokemukseni kanssa. Kummassakin tapauksessa ohjaaja on ollut pakkotilanteen edessä ja näyttelemiseen ryhtyminen on ollut viimeinen keino ja looginen päätös järkevälle ajatteluketjulle. Projektien mittakaava on ollut vain erilainen. Sokkotreffeissä yhdistämiseen päädyttiin ajan puutteen takia, kun taas Kahdeksassa surmanluodissa siihen ajoi projektiin suunniteltu vuoden mittainen kuvausaikataulu. (Niskanen 1971, 106.)

5 YHDISTÄMISEN VAATIMUKSET

5.1 Edeltävä näyttelijäkokemus

Millaisia asioita vaaditaan henkilöltä joka yhdistää ohjaamisen ja näyttelemisen? Ensimmäiseksi henkilön täytyy pystyä toimimaan sekä katselijan että katseltavan roolissa. Hänen täytyy tarkkailla omaa näyttelemistään ja sanoa koska se on hyvää ja koska huonoa. Judith Westonin mukaan näyttelijän ei koskaan pitäisi ohjata itseään, mutta entä jos ohjaaja ohjaa itseään, onko tässä eroa? Westonin mukaan ohjaajan pitäisi tietää mahdollisimman paljon näyttelemisestä, jotta kumpikin osapuoli pystyisi työskentelemään vapaasti omassa roolissaan. Vasta sitten kun on itse näytellyt voi tietää kuinka suuri vastuu ohjaajalla on katselijan asemassa. (Weston 2009, 24, 25.)

Elokuvaohjaaja Rob Reiner kertoi, *Stand By Me* elokuvan making of dokumentissa, ettei koskaan vaadi näyttelijöiltään sellaista mitä hän itse ei voisi tehdä. (Walking the Track: The Summer of Stand By Me 2002) Lausunto on helppo uskoa sillä ennen ohjaamisuraansa, ja vielä sen aikanakin, Reiner on toiminut näyttelijänä niin Tv-sarjoissa kuin sekä itsensä että muiden ohjaamissa elokuvissa (Internet Movie Database. Rob Reiner Hakupäivä: 29.10.2012).

Clint Eastwood kiinnostui ohjaamisesta esiintyessään *Rawhide* tv-sarjassa, jonka puitteissa hän pääsi ohjaamaan joitain trailereita sarjaa varten. Lisäoppia ohjaamisesta hän saavutti seuratessaan ohjaajien, kuten Sergio Leonen ja Don Siegelin, työskentelyä elokuvissa joissa hän itse oli näyttelemässä. Lopulta vuonna 1971 Eastwood suoritti ensimmäisen ohjaustyönsä (*Play Misty for Me*), jossa hän myös näytteli pääosaa. Saadakseen tuotantoyhtiöltä luvan ohjata hän luopui omasta näyttelijän palkkiostaan, saaden kuitenkin prosenttiosuuden elokuvan mahdollisesti tuottamista voitoista. (Eliot 2010, 86, 87, 123, 155.)

Myös *Stand Up* komedia saattaa toimia katalyyttinä näyttelemisen ja ohjaamisen yhdistämiselle. Tällaisesta hyvä esimerkki on Woody Allen, joka aloitti uransa kirjoittajana ja *Stand Up* koomikkona. Joukko elokuva-alan ihmisiä näkivät hänen esityksensä ja pyy-

sivät häneltä elokuva käsikirjoitusta. Pikkuhiljaa Allen siirtyi myös ohjaamaan omia käsikirjoituksiaan elokuviksi. Myös hänen koomiset näyttelijänkykynsä siirtyivät valkokankaalle eräänlaisena koomikon perustyypinä, jota Allen itse vertaa jopa Charlie Chaplinin ja Groucho Marxin esiintymisiin. (Allen 2005, 20, 21, 32.)

Suomalainen vastine tälle on Timo Koivusalo ja hänen Pekko aikamiespoika hahmonsä. Pekko perustuu hahmoon jota hän esitti eräänlaisissa Stand Up esityksissä. Myöhemmin hahmo sai oman tv-sarjan ja elokuvan. (Koivusalo 1996, 121, 140, 143.) Elokuva sai neljä jatko-osaa jotka Koivusalo itse ohjasi. (Internet Movie Database. Timo Koivusalo Hakupäivä: 29.10.2012)

5.2 Edeltävä näyttelijäkokemus Sokkotreffeissä

Itselläni oli jonkin verran näyttelijäkokemusta ennen Sokkotreffejä. Olen samaa mieltä siitä, että osatakseen ohjata muita näyttelijöitä, on osattava näytellä, tai ainakin oltava kokemuksia tällä alueella. Oma näyttelemiseni sai alkunsa kavereiden kanssa tehdyissä amatöörivideoissa. Niistä seuraava askel olivat erilaiset kouluprojektit, joita on riittänyt sekä nykyisessä koulussa että media-assistenttiopiskeluni aikana. Nykyään olen näytellyt myös koulun ulkopuolisissa lyhytelokuvissa. Valitettavasti en ole koskaan harrastanut teatteria, vaikka uskoisin sen olevan täydellistä harjoitusta.

Tämän lisäksi olen huomannut myös nauttivani näyttelemisestä. Vaikka ohjaamisen ja näyttelemisen eroa korostetaankin usein, jollain tasolla olen löytänyt yhteneväisyyksiä näyttelemisen, ohjaamisen ja jopa käsikirjoittamisen kanssa. Mielestäni kaikissa näissä pyritään löytämään aitoja tunteita, ja tunnetiloja ja pyritään esittämään ne mahdollisimman aidosti ja kiinnostavasti. Näyttelijä on vain se, joka joutuu tuomaan nuo tunteet esille tässä ja nyt. Ohjaaja puolestaan yrittää luoda sillan näyttelijän ja käsikirjoituksen välille, omien tunnesidoksiensa avustuksella.

5.3 Roolista toiseen vaihtaminen

Ohjaajanäyttelijä tarvitsee kykyä vaihtaa nopeasti yhdestä roolista toiseen. Vaihdon pitää tapahtua kuvauspaikalla, usein nopeasti, kahden roolin välillä joissa kummassakin stressittömyys on yksi onnistumisen edellytyksiä, tai ainakin se auttaa hyvään tulokseen pääsemisessä.

Unforgiven -elokuvan (1992) making of dokumentissa kerrottiin kyseisen elokuvan olevan Clint Eastwoodin 14. kerta, kun hän toimii yhtä aikaa sekä näyttelijänä että ohjaajana. Hän on yhdistänyt roolit useammin kuin kukaan muu ohjaajanäyttelijä. (Eastwood & Co.: Making of Unforgiven 1992.)

The Town -elokuvan making of -koosteella muut kuvausryhmän jäsenet kehuvat Ben Affleckillä olevan luontainen kyky vaihtaa kyseisten roolien välillä erittäin helposti ja nopeasti. Roolista toiseen vaihtaminen oli niin saumatonta, että oli vaikeaa tietää kummassa roolissa Affleck milloinkin oli. The Town on elokuva, missä Affleck teki roolien yhdistämisen ensimmäisen kerran. Kun on aika astua näyttelämään, on ohjaajan pystyttävä irtautumaan ohjaajan roolista ja keskittyttävä vain näyttelämiseen. Joillakin ohjaajilla on luontaisia kykyjä siihen ja jotkut ovat harjoitelleet paljon. (Ben Affleck: Director & Actor 2011.)

5.4 Roolista toiseen vaihtaminen Sokkotreffeissä

Vaatus roolista toiseen vaihtamiseen tuotti itselleni eniten vaikeuksia Sokkotreffeissä, ja tähän asiaan olin eniten tyytymätön omassa suoriutumisessani. Koko projekti oli kahden roolin välissä juoksemista ja tasapainoilua. Kokoajan oli tunne, ettei aika riittänyt molempien roolien vetämiseen. Ja tästä johtuen usko omaan osaamiseen ja yleinen itsevarmuus oli ajoittain melko matalalla. Itsevarmuus on tärkeä osatekijä niin ohjaamisessa kuin näyttelämisessäkin. Onneksi olimme harjoitelleet dialogia näyttelijöiden kanssa ennen kuvauksia, josta johtuen tilanne pysyi hallinnassa, vaikka oma toiminta olikin ajoittain melko hapuilevaa.

Myös tiivis aikataulu oli varmasti yksi osatekijä, joka lisäsi stressiä ja vaikeutti muutenkin omaa suoriutumistani. Koska tiukan aikataulun pyörittäminen vie enemmän aikaa ohjaajalta, jäi näyttelemisen vähemmälle huomiolle. Projekteissa jossa olen toiminut vain näyttelijänä, on ollut enemmän aikaa päästä rooliin käsiksi. Oikean tunnetilan löytäminen ja keskittyminen tulevaan suoritukseen ovat asioita, joita en voi tehdä ennakoon, mutta koska ohjaajantehtävät veivät muutenkin jo tiukasta aikataulusta kaiken ajan, ei näille osa-alueille jäänyt paljon aikaa. Tästä johtuen näyttelyni oli enemmän tilanteisiin heittäytymistä ja harjoittelukertoihin nojautumista kuin omiin tunteisiin pohjautuvaa ja vastaanäyttelijöiden suorituksiin nojautuvaa näyttelemistä.

Clint Eastwood kertoi, *Play Misty For Me* elokuvan making of -dokumentissa (2001) ohjaaja Don Siegelin varoittaneen häntä keskittymisestä vain muihin näyttelijöihin ja olla antamatta itselleen tarpeeksi aikaa näyttelijänä. Uskon, että kyseessä on yksi suurimmista virheistä, mitä ohjaaja-näyttelijä voi tehdä. Kiusaus on suuri kiirehtiä eteenpäin, vaikkei oma suoritus olisi vielä sellainen, kuin sen pitäisi olla. (Play It Again: A Look back At Play Misty For Me 2001.)

6 KOKEMUKSIA SOKKOTREFFEISTÄ

6.1 Esityö roolia varten

Uskon jonkinlainen esityön kuuluvan jokaisen näyttelijän ammattiin. Riippuu kuitenkin näyttelijän työskentelytavoista ja roolista pitääkö se sisällään vain vuorosanojen opettelua, vai sisältykö siihen myös esim. erilaisten taitojen opiskelua, syvempää itsetutkimelua tai ruumiinrakennetta muokkaavia lihotus- tai laihdutuskuureja.

Tällainen rooliin valmistautuminen on yleisesti ottaen näyttelijän omaa aikaa roolihenkilön kanssa, mutta uskon ohjaajan pystyvän auttamaan myös tässä vaiheessa, riippuen näyttelijän työskentelytavoista. Koska toimin itse kummassakin roolissa, huomasin että tällä osa-alueella roolien yhdistämisestä oli oikeasti hyötyä.

Kun mietin omaa näyttelemistäni, olen huomannut että itselleni tärkeää on saavuttaa jonkinlainen yhteys roolihahmoni kanssa. Jos hahmolla on samanlainen ajatusmaailma, hän on kokenut samanlaisia kokemuksia tai meillä on samankaltaisia luonteenpiirteitä, on näyttelemisenkin helpompaa. Mutta jos yhteneväisyyksiä ei löydy, niin ainakin minun on ymmärrettävä roolihahmoani ja hänen toimintaansa. Koetan etsiä vastauksia sille miksi hän tekee kaiken sen mitä käsikirjoituksessa sanotaan, enkä tyydy vain toteamaan että hän nyt vain toimii näin.

Näihin kysymyksiin oli helppoa löytää vastauksia, koska toimi itse ohjaajana ja käsikirjoittajana. Olin oppinut tuntemaan oman hahmoni jo käsikirjoitusvaiheessa ja sieltä asti olin kehitellyt taustatarinoita ja ihmistyyppejä jollaisen kaltainen Jarkko olisi. Todellinen haaste olikin löytää itsestäni jotain yhteneväisyyksiä näiden ihmistyyppien kanssa ja muuntautua näiden kaltaisiksi.

Elokuvani kaksi keskeisintä henkilöä ovat Teppo ja Jarkko. Jarkko on itsevarma ja yli-mielinen naistenmies, joka on viemässä epävarmempaa ja vastahakoista kaveriaan Teppoa sokkotreffeille. Alkuperäinen idea käsikirjoitukseen tuli tosielämän tilanteesta jossa, olin itse menossa sokkotreffeille kaverini kyyditsemänä.

Vaikka elokuvan henkilöillä ja tapahtumilla ei ole muita yhdistäviä tekijöitä totuuden kanssa, Tepon hahmo oli silti enemmän lähellä omaa itseäni. Jarkon kaltainen röyhkeä itsevarmuus oli itselleni täysin vieras luonteenpiirre, joten hahmon rakentaminen piti aloittaa lähes tyhjästä.

Ensiksi selvitin itselleni millainen hahmo Jarkko oikeasti oli. En tarkastellut häntä enää käsikirjoittajan roolissa, vaan aloin miettimään hahmoa ohjaajan, ja samalla myös näyttelijän, näkökulmasta.

Olin taustoittanut hahmoa ja hänen suhteitaan muihin henkilöihin jo käsikirjoitusvaiheessa, mutta nyt jatkoin tuota työtä. Aloin miettimään Jarkon tunnemaailmaa ja syitä hänen käyttäytymiselleen. Jarkko oli tarinassa eräänlainen antagonisti. Hänen toimintansa on monella tavalla paheksuttavaa ja jopa vastenmielistä. Selviää että Jarkko oli pettänyt tyttöystävänsä Tepon treffitumppanin kanssa, ja pettää vielä uudestaan, jääden kiinni tyttöystävälleen elokuvan lopussa. Muutenkin Jarkon suhtautuminen vastakkaiseen sukupuoleen on alentavaa ja röyhkeää.

Ensimmäiseksi aloin etsimään hahmosta jotain positiivisia piirteitä. En voinut pitää Jarkkoa pelkästään vastenmielisenä, sillä hänen hahmonsakkaan ei ajattele niin itsestään. Hän on enemmänkin itserakas kuin itseinhoon taipuvainen hahmo. Aloin kehitellä päässäni syitä miksi pitäisin Jarkon kaltaisesta ihmisestä, jos pystyisin näkemään hänestä nekin puolet mitkä eivät katsojalle paljastu elokuvassa. Ensimmäiseksi kehitin hänelle syyn pettämiseen. Päätin että hänellä olisi takanaan kivuliaita ja epäonnistuneita kokemuksia rakkaudesta, jotka olivat katkeroittaneet häntä. Lisäksi päätin että hän välittää aidosti tyttöystävästään ja katuu oikeasti tekojaan elokuvan lopussa. Viimeiseksi päätin ajatella häntä kuin alkoholista. Hän toimisi täysin himojensa vietävänä, eikä vain voi itselleen mitään. Näin Jarkon tekemiset eivät enää johtuneet siitä että hahmo olisi mustavalkoisesti ajatellen paha, vaan enemmänkin epätäydellinen.

Näiden päätösten avulla sain muodostettua itselleni positiivisemmän kuvan Jarkosta. Samalla sain tuotua häntä enemmän samalle viivalle itseni kanssa. Pystyin ymmärtämään hänen toimintaansa ja sisäistä maailmaansa. Asiat jotka muodostivat Jarkon hahmon, ja jotka yritin tuoda esiin näyttelijäntyölläni, olivat Itsevarmuuden taakse kätkeyty epävarmuus ja hahmon pohjimmainen traagisuus.

Seuraava etappi roolihenkilön rakentamisessa oli se, kuinka löytäisin itsestäni röyhkeän naistenmiehen. Aluksi aloin käymään läpi ihmisiä jotka olin joskus tavannut. Etsin jonkinlaista tosielämän Jarkkoa, josta olisin voinut saada innoitusta ja apua näyttelämiseeni. Muutamia henkilöitä tuli mieleen, ja heidän käyttäytymismalliensa miettimisestä sai jonkin verran apua. Yhtään täydellistä vastinetta ei kuitenkaan tullut mieleen. Koska täydellistä samaistumiskohdetta ei löytynyt, tarvitsin jonkin uuden lähestymistavan näyttelijätyön perustaksi.

Hetken aikaa mietin olisiko minun pitänyt lähteä oikeasti baareihin näyttelämään naistenmiestä ja koettaa oikeasti iskeä naisia. Luovuin ideasta nopeasti, sillä todennäköisesti olisin kokemattomuuttani saavuttanut vain epäonnistuneita iskuryityksiä. Koska tarkoituksena oli saavuttaa itsevarmuutta, tuollaiset epäonnistumiset olisivat vain haitanneet tilannetta. Suurempi syy oli se, etten pitänyt idean arveluttavasta ja likaisesta sävystä. Vaikka tilanne olisi ollutkin täydellisessä linjassa roolihahmon käyttäytymisen kanssa, en ollut valmis näin radikaaleihin ratkaisuihin.

Sitten keksin alkaa ajatella asioita naisten iskemisen ulkopuolelta. Olin juuttunut liiaksi vain yhteen yksityiskohtaan Jarkon persoonassa ja nyt aloin keskittyä muihinkin asioihin. Siirsin Jarkon hahmon omaan arkielämäni ja ryhdyin miettimään millä tavalla hän käyttäytyisi niissä tilanteissa mitä itse kohtasin.

Joissain tilanteissa en jättänyt asiaa ajattelemisen tasolle, vaan menin pidemmälle. Menin sittenkin baariin, tilaan jossa Jarkko olisi ollut omimmillaan, ja aloin hakemaan roolihahmoa. Tanssin kaikki kappaleet jotka Jarkkokin olisi tanssinut, tavalla jolla Jarkko ne olisi tanssinut, aggressiivisen itsevarmasti ja huomiota herättävän röyhkeästi. Samalla tarkkailin muita ihmisiä ja heidän toimintaansa. Tunnistin paljon Jarkkoa muistuttavia toimintatapoja, ja ihmistyyppejä, joita seuraamalla löysin paljon oikeanlaista tunnelmaa hahmon rakentamiseksi.

Toisen tunnelmanrakentajan löysin vähän myöhemmin vahingossa. Jo käsikirjoitusvaiheessa elokuvan taustalle olin kuvitellut Popedan musiikkia. Aikaisemmin olin puhunut elokuvan musiikista vastaaville opiskelijoille ja pyytänyt heitä tekemään elokuvaa varten kappaleen, jonka sanoituksessa ja tunnelmassa olisi vahvoja Popeda vaikutteita. Kun kerroin tästä koulussa harjoitusten aikana, aloimme kuunnella Popedaa joidenkin harjoitusten taustalla. Huomasin äkkiä että erityisesti Erotomania kappale, joka tiivistää täy-

dellisesti naisten jahtaamisen ideologian, oli juuri sellainen mistä Jarkko tykkäisi, kuuntelisi ja laulaisi karaokessa. Kun menin kotiin harjoitusten jälkeen, tilasin albumin missä kyseinen kappale oli ja aloin kuuntelemaan sitä aina kun mahdollista. Erotomaniasta, ja samalla koko Popedan H.Ö.N.Ö -levystä, tuli eräänlainen tiivistelmä Jarkon persoonan tästä puolesta. Kuunteleminen jatkui niin pitkälle että Erotomania soi korvalapuista vielä silloinkin, kun olin autossa matkalla kuvauksiin.

6.2 Harjoittelujakso

Sokkotreffiin kuvaukset kestivät kolme päivää. Sitä ennen oli muutamalle viikolle levitetty harjoittelujakso, jonka aikana näyttelijät harjoittelivat dialogia ja keskinäistä vuorovaikutusta. Samalla kehiteltiin hahmojen toimintaa rytmittämään dialogia.

Huomasin jo tässä vaiheessa, että ohjaajan ja näyttelijän roolien yhdistäminen ei tulisi olemaan helppoa. Itselleni oli ehkä jopa vaikeampaa yrittää vetää kumpaakin roolia harjoitustilanteessa, jossa vasta ideoidaan ja haetaan oikeanlaisia sävyjä esitykseen.

Näyttelijän kannalta katsottuna ohjaajan rooli on harjoitustilanteessa korostuneen tärkeä. Siellä luodaan pohja roolihenkilön toiminnalle ja ohjaajan tehtävä on auttaa näyttelijää löytämään oikea suunta esitykseensä. Näyttelijän kyvyistä ja kokemuksesta riippuu se, kuinka paljon opastusta hän tarvitsee tai haluaa. Sokkotreffiin näyttelijäkaarti koostui amatööreistä ja hieman näyttelykokemusta omaavista näyttelijöistä, joten ohjaajalta avun saaminen oli erittäin tärkeässä asemassa.

Kaikki meni hyvin niin kauan kun harjoiteltiin kohtauksia joissa en itse ollut mukana. Kun tuli omien kohtauksieni vuoro, kykyni ohjata muita näyttelijöitä heikkeni huomattavasti. Harjoitustilanne on hetki jolloin omien impulssien ja tunteiden seuraaminen on kaikkein herkimmillään, koska kaikki perustuu juuri noiden impulssien hakemiseen ja löytämiseen. Koska yritin hakea impulsseja sekä ohjaajana että näyttelijänä, kävi usein niin, etten löytänyt kunnolla mitään.

6.3 Kuvaukset

Sokkotreffiin kuvaukset jakautuivat kolmelle päivälle. Kuvauspaikkoja oli neljä. Elokuvan vuorokaudenajasta johtuen, ja monien ulkokohtausten takia, kuvaukset oli pakko suorittaa lähes kokonaan illalla ja yöllä.

Vasta kuvauksissa huomasin kunnolla kuinka vaikeaa näyttelemisen ja ohjaamisen yhdistäminen oikeasti oli. Jo harjoituksissa huomaamani ongelmat kahteen asiaan yhtä aikaa keskittymisessä muuttuivat kokoajan vaikeammiksi. Nyt minun oli jaettava huomiotani ja keskittymiskykyäni myös muulle kuvausryhmälle.

Huomasin että selvitäkseni työstäni, minun olisi kehitettävä jonkinlainen tilanteeseen sopiva työskentelytyyli. Tyyli joka soveltaisi perinteistä, monitorin takana seisovan, ohjaajan ammattikuvaa, johon mahtuisi myös näyttelijänroolini ja mahdollisuus hoitaa kumpaakin työnkuvaani elokuvan tarpeiden mukaisesti.

Ensimmäinen, ja samalla helpoin, työskentelytapa olisi katsoa jokainen otto läpi kuvauspaikalla. Nopeasti tajusin, ettei se olisi paras tapa toimia Sokkotreffiin kohdalla. Kuvausaikataulu oli tiukka, ja varsinkin kouluprojekteina kuvattavissa elokuvissa, tärkeä elementti oli liikkeellä pysyminen. Ottojen katselu katkaisisi liikkeen liian monta kertaa ja tilanne muuttuisi vielä hankalammaksi.

Kuvallisesta puolesta en ollut huolissani. Kuvaaja ja minä olimme päässeet nopeasti yhteisymmärrykseen siitä minkä tyylinen elokuva Sokkotreffit olisi. Esituotannon aikana olimme tehneet yhteistyössä kuvakäsikirjoituksen, joten en tuntenut tarvetta vahtia kuvattua materiaalia siltä kannalta.

Ennen kuvauksia olin keskustellut myös apulaisohjaajan kanssa hänen työnkuvastaan tulevassa projektissa. Sovimme että kun näyttelisin, hän tarkkailisi monitoria teknisten asioiden lisäksi myös näyttelijäntyön kannalta. Jos itse olisin epävarma otosta, häneltä saisin heti toisen ohjauksellisen mielipiteen. Jo pelkästään tämä tiputti ottojen katselun määrää puoleen.

Elokuvaohjaaja ja näyttelijä Hannu Kahakorpi sanoo haastattelussaan, että jos ohjaaja toimii näyttelijänä, on kuvauspaikalla oltava myös joku joka huolehtii jatkuvuudesta ja auttaa muutenkin ohjaajaa. Apulaisohjaaja on juuri tällainen henkilö. (Kahakorpi)

Kuvaajan ja apulaisohjaajan avulla pystyin kääntämään omaa keskittymistäni tarvittaessa enemmän näyttelemiseen ja näyttelijöiden ohjaamiseen. Kun ohjasin muita näyttelijöitä, kaikki meni suhteellisen hyvin ja kuvaukset etenivät. Mutta kun tähän piti lisätä oma näyttelemiseni, tilanne muuttui hankalammaksi, aivan niin kuin harjoituksissakin oli tapahtunut.

Näyttelemisen ja ohjaamisen yhdistämisessä kaikkein suurin haaste ei ole roolien välisessä tasapainoilu, vaan roolista toiseen vaihtaminen. Onnistumisen kannalta kaikkein tärkeintä onkin ymmärtää se, ettei kokoajan voi olla kummassakin roolissa yhtä aikaa. Ei ainakaan silloin, jos sinulla ei ole paljoa kokemusta roolien yhdistämisestä. Uskon että juuri tästä johtui melkein kaikki ongelmani harjoituksissa ja kuvauksissa. Olin yrittänyt toimia kummassakin roolissa yhtä aikaa, juuri siitä syystä että luulin sen olevan ainoa oikea mahdollisuus toimia. Tajuttuani asian, aloin miettimään nopeasti uutta lähestymistapaa tilanteeseen.

Ohjaajan työ perustuu pääosin asioiden tarkkailuun ja näkemiseen. Koska olin saanut kuvaajan ja apulaisohjaajan avukseni ottojen tarkkailuun, ja itse olin kameran edessä esiintymässä, tajusin ettäärkevin ratkaisu olisi pienentää ohjaajan tarkkailevaa roolia ja lisätä näyttelijän omiin tunteuksiin nojaavaa työnkuvaa.

Näyttelijäntyössä tärkeintä on oikeanlaisen tunnetilan esittäminen, joten jos minulla olisi oikeanlainen tunnetila otossa, niin sitä todennäköisemmin se myös näyttäisi hyvältä ja oikealta. Tähän ajatukseen luottaen, aloin vetämään kohtauksia lävitse, ja mitä enemmän pystyin antautumaan tunteideni vietäväksi, sitä varmemmin se myös oli hyvä otto. Katsoin ottoja läpi silloin kuin tuntui siltä. Joko silloin kun uskoin sen menneen niin hyvin että voisimme siirtyä eteenpäin, tai jos jokin ei tuntunut sujuvan niin hyvin kuin pitäisi. Kuvausten edetessä, tämäkin alkoi tuntua kokoajan vain turhemmalta toimienpiteeltä. Jos otto tuntui hyvältä, niin silloin se sitä myös lähes joka kerta oli.

Myös muiden näyttelijöiden ohjaaminen oli erilaista. Kun olin löytänyt tavan millä itse pystyin näyttelemään ja ohjaamaan itseäni, se sujui siitä eteenpäin melko helposti. Mut-

ta muiden näyttelijöiden ohjaaminen kohtauksissa, joissa et itse voi tarkkailla monitoria, oli täysin oma kokonaisuutensa. Tästä osa-alueesta aiheutui minulle varmasti kaikkein eniten paineita, ja se oli muutenkin alue jota olisin henkilökohtaisesti halunnut parantaa ja kehittää.

Kun näyttelee yhteen toisen näyttelijän kanssa, omien tunteiden seuraaminen toimii silloinkin. Jos reaktiosi tulevat suoraan vastaanäyttelijäsi reaktioista, ja kohtauksen lopussa tuntemus on oikeanlainen, niin silloin on erittäin suuri todennäköisyys että kohtaus meni hyvin.

Itselläni oli vaikeuksia tämän asian tajuamisen kanssa. Omasta mielestäni jäin tarkkailemaan vastaanäyttelijäni näyttelemistä, vaikka minun olisi pitänyt keskittyä vain ja ainoastaan omaan rooliini ja sen avulla ohjata häntä mahdollisimman hyvään lopputulokseen.

Myös näyttelijä/ohjaaja -suhteen luominen muiden näyttelijöiden kanssa tuntui ajoittain paljon hankalammalta. Tämä johtui varmasti juuri useiden roolien luomasta hektisyydestä ja omasta kokemattomuudestani roolien yhdistämisessä. Joissain tilanteissa pyrin jopa toimimaan, ja ohjaamaan näyttelijöitä, oman roolihahmoni kaltaisesti, saadakseni välillemme samanlaisia tuntemuksia kuin roolihahmojen välillä oli. Ainakin itselleni tästä oli hyötyä ajoittain.

Esimerkki tästä oli seksikohtauksen kuvaaminen. Koska tilanne oli täysin spontaani ja suunnittelematon, puhuin asiasta mahdollisimman vähän vastaanäyttelijäni kanssa. Kun sitten tuli aika kuvata kohtaus, me menimme ja teimme sen ilman suuria suunnitelmia. En ollut itsekään miettinyt tilannetta sen tarkemmin, joten menin vain ja tein sen, kuten roolihahmonikin sen teki, ja lopputulos oli toimiva.

Näillä valinnoilla suoriuduin tehtävästäni sekä ohjaajana että näyttelijänä. Ensimmäiseksi roolien yhdistämiseksi olen melko tyytyväinen lopputulokseen, vaikka parannettavia kohtia työskentelyssä löytyykin. Lopullinen elokuva oli mielestäni erittäin paljon sellainen millaiseksi sen olin käsikirjoitusvaiheessa kuvitellutkin, joten voin sanoa suoriutuneeni kyseisestä projektista ja roolien yhdistämisestä hyvin.

7 YHDISTÄMISEN HUONOJA PUOLIA

Näyttelijän ja ohjaajan roolien yhdistämisessä voi olla myös huonoja puolia. Jos yhdistämisen tehnyt henkilö ei ole tilanteen tasalla, tai ennakkovalmistelu on jostain syystä jäänyt tekemättä, tilanteesta suoriutuminen voi muuttua erittäin hankalaksi. Tämä lisää myös painetta, joka on hyvin valmistuneellakin roolin yhdistäjällä jo normaalia suurempi.

7.1 Kokemuksia Lumpeenkukasta

Hyvä esimerkki tällaisesta epäonnistumisesta on Lumpeenkukka niminen lyhytelokuva. Elokuva toteutettiin, opiskeluni kolmannen ja neljännen vuoden välissä, kesäelokuva kurssin puitteissa. Alun perin olin projektissa vain toinen käsikirjoittaja ja apulaisohjaaja.

Toisen opiskelijan piti toimia ohjaajana. Kyseinen opiskelija kuitenkin vetäytyi roolista. Koska kukaan muu opiskelija ei halunnut, tai pystynyt, alkamaan ohjaajaksi, tuli minusta ohjaaja. Tässä vaiheessa oltiin jo myöhässä esituotannossa. Koska kaikilla asianosaisilla oli tekemistä muissa projekteissa, Lumpeenkukan valmistelut jäivät liian vähälle huomiolle.

Itsekään en ollut niin innoissani ohjaamisesta, kuin hyvään lopputulokseen pyrkimiseen olisi tarvittu. Tämä johtui kahdesta syystä. Olin asennoitunut projektiin käsikirjoittajan ja apulaisohjaajan roolissa, ja tästä syystä minulta puuttui henkilökohtainen suhde tulevaan materiaaliin. Tällä hetkellä materiaali oli minulle pelkkä käsikirjoitus, enkä ollut ehtinyt miettimään sitä, niin kuin ohjaajan pitäisi, tulevana elokuvana.

Toinen syy innottomuuteeni oli se, että silloisessa tilanteessa olin henkilökohtaisesti turtunut ohjaamiseen. Kolmannen vuoden loppu oli ollut työntäyteinen ja kiireisimmilläni olin ohjannut kolmea projektia yhtä aikaa. Kyseisen seikan ei pitäisi antaa vaikutusta, mutta kyllä se silti vaikutti.

Kun minusta tuli projektin ohjaaja, oli meillä jo kiire saada kaikki tarvittava valmiiksi. Suurin ongelma oli näyttelijöiden hankkiminen niin lyhyellä varoitusaajalla. Miespäähenkilö ja kaksi naisroolia löydettiin melko nopeasti, mutta toinen miesrooli tuotti vaikeuksia. Kyseinen hahmo oli vanhempi mies, jonka piti iskeä uskottavasti nuorempi nainen, niin ettei se myöskään tuntuisi liian häiriintyneeltä. Hahmo oli muutenkin epämiellyttävä ja puheissaan todella härski. Yksi näyttelijä oli mielessä, mutta hän kieltäytyi roolista.

Tässä vaiheessa kuvauksiin oli enää muutama päivä, joten minulla ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin näytellä rooli itse. Käsikirjoitusta muokattiin nopeasti niin että hahmostani tuli päähenkilön veli. Jälkikäteen mietittynä roolin hyväksyminen näin lyhyellä varoitusaajalla, ja siihen kunnolla valmistumatta, oli täysin järjetön ajatus. Uskon että se oli lopulta suurin syy siihen miksi epäonnistuin roolien yhdistämisessä.

Suurin ongelma oli se, etten ollut ehtinyt suorittaa kunnollista esityötä roolia varten. Olin kyllä miettinyt millainen hahmoni olisi, mutta tämän olin tehnyt ohjaajan näkökulmasta katsottuna.

Tunsin hahmon motiivit ja sen millaisilla sanoilla voisin häntä kuvailla näyttelijälle, mutta en sitä, miten itse saisin esiin näitä piirteitä itsessäni. Sille perusteelliselle hahmon etsimiselle, jonka olin suorittanut Sokkotreffeissä, ei ollut nyt aikaa. Ohjaajan roolissa minulla oli kokoajan muuta mietittävää.

Eli kun kuvaukset alkoivat, ja oli aika alkaa näyttelemään, en ollut ehtinyt roolihahmoon sisälle. Siksi olinkin hukassa lähes koko elokuvan ajan. Minun piti yrittää löytää rooli samalla kun kohtauksia jo kuvattiin. Koska kyseinen hahmo oli hyvin kaukana siitä henkilöstä mikä oikeasti olen, ei tämä onnistunut kovinkaan hyvin. Tästä johtuen roolihahmoni ei ole yhdenmukainen, eikä näyttelemiseni muutenkaan tavoita kaikissa kohtauksissa sitä itsevarmuutta ja iskevyyttä mitä se olisi täydellisesti onnistuessaan voinut tavoittaa.

Kun tähän vielä lisää sen että minun olisi pitänyt samalla ohjata kyseistä elokuvaa, ei ole ihme että sekään ei onnistunut. Ohjaajan rooliin nopeasti siirtymisestä, ja varmasti myös siitä henkilökohtaisesta kyllästymisestä johtuen, minulla ei ollut ehtinyt muodostua kunnollista visiota kyseisestä elokuvasta. Tästä johtuen olin aika eksynyt myös ohjaajan roolissa.

Muiden näyttelijöiden kanssa kommunikoiminen sujui kuitenkin hyvin, ja sain heidät mielestäni hyvin sisälle rooleihinsa. Myös ohjaaminen meni suhteellisen hyvin niissä kohtauksissa missä itse en näytellyt, mutta kun aloin näyttämään, tuli nopeasti selville se ettei roolien yhdistäminen tulisi toimimaan ilman apua.

Onneksi toinen apulaisohjaaja tuli avukseni ohjaamaan. Sovimme että hän keskittyisi ohjaamaan ne kohtaukset missä toimin näyttelijänä. Nyt pystyin keskittymään vain näyttämiseen ja onnistuinkin muutamassa kohtauksessa kohtalaisen hyvin.

Tästäkään huolimatta kuvaukset eivät sujuneet niin sulavasti kuin Sokkotreffeissä. Siirryin tietoisesti taka-alalle ohjauksessa, mutta silti kahden ohjaajan olemassaolo teki työskentelystä jollain tavalla hapuilevampaa. Esityön puuttuminen, liian hitaasti alkanut ja liian nopeasti hoidettu esituotanto, käsikirjoituksen puutteellinen hiominen, ja innostuksen puuttuminen olivat myös suuria miinuksia elokuvan toteuttamisessa. Tästä johtuen en pidä Lumpeenkukkaa erittäin onnistuneena elokuvana, mutta on lopputulos kuitenkin parempi mitä kuvauksien sujuvuudesta olisi voinut odottaa.

7.2 Liiallinen rooliin uppoaminen

Se missä kulkee näyttelijänrooliin liiallisen uppoamisen raja, on vaikea määrittää. Paras esimerkki tästä on Mikko Niskasen Kahdeksan surmanluotia elokuvan tekemisprosessi. Niskanen toimi kyseisessä elokuvassa sekä ohjaajana, että näyttelijänä. Lopputulos on yksi suomalaisen elokuvan hienoimpia mestariteoksia. Samalla sen tekeminen kuitenkin oli erittäin vaikea, ja jopa vaarallinen, kokemus sekä Niskaselle itselleen että muulle kuvausryhmälle. Kyseessä oli elokuvan tekemisen tyyli, jollainen ei varmasti olisi mahdollista enää nykypäivän Suomessa.

Vaikka kirjoitankin Kahdeksasta Surmanluodista Yhdistämisen huonot puolet otsikon alle, olen kuitenkin sitä mieltä että Niskasen täydellinen heittäytyminen oli ainoa oikea tapa tehdä kyseinen elokuva. Ilman sitä elokuvasta ei olisi tullut yhtä voimakasta ja realistisen tuntuista kuin mitä se tällaisenaan on. Siksi en voi täysin olla samaa mieltä siitä, että kyseisen toiminnan voi lukea huonoksi puoleksi. Kyseessä on asia jossa jokainen tekee omat johtopäätöksensä ja muodostaa mielipiteensä niiden pohjalta.

Niskanen kertoo kirjassaan perimmäisen syyn sille, miksi hän itse ryhtyi myös näyttelemään elokuvan päähenkilön, Pasasen, roolia. Hän tiesi ettei kukaan näyttelijä suostuisi menemään niin pitkälle, lähes itsekidutukseen asti, roolissaan kuin sen näytteleminen hänestä vaatisi. Ja vaikka joku suostuisikin, hän joutuisi silti laittamaan itsestään kaiken peliin ohjaajana, saadakseen revittyä näyttelijästä irti kyseisen näyttelijäsuorituksen. Niskasen mukaan kahden kiusaaminen olisi turhaa, jos vain yhden tarvitsisi kärsiä. (Niskanen 1971, 107.)

Peter Von Baghin ohjaamassa, Ohjaaja matkalla ihmiseksi – Mikko Niskasen tarina dokumenttielokuvasarjassa (2010) kerrotaan tarkemmin Kahdeksan surmanluotien kuvauksista. Siellä Niskanen kertoo itsekin eräänlaisen pakkomielteiden ajaneen häntä eteenpäin elokuvan tekoprosessin alusta lähtien. Hän kävi vankilassa tapaamassa oikeaa Pasasta ja heidän kerrotaan sopineen siitä miten henkilöä tulisi esittää. Epäiltiin jopa että sopimukseen olisi kuulunut se että ohjaaja varmistaisi oikean tulkinnan näyttelemällä itse pääroolissa. (Ohjaaja matkalla ihmiseksi – Mikko Niskasen tarina 2010.)

Näytteleminen oli hyvin pieni ilmaus siitä millä tavalla Niskanen rooliin heittäytyi. Ohjaaja ajoi itseään tietoisesti kohti samaa henkistä ja fyysistä tilaan missä Pasanen oli poliisit ampunut. Pasasen vaimoa esittänyt Tarja-Tuulikki Tarsala kertookin Niskasen kutsuneen itseään unissaan Mikko Pasaseksi, joka oli siinä tilanteessa ”hieman pelottavaa”. Saman naisen kerrottiin myös usein syöttäneen ohjaajaa, koska hän oli fyysisesti ja henkisesti niin lopussa. Kun kuvattiin kohtauksia missä Pasanen ajaa perheensä karuun kotoaan, Tarsala kertoi Niskasen olleen humalassa, oikeita panoksia aseessaan, ja se oli ollut erittäin rankkaa niin vastaanäyttelijälle kuin koko tiimille. (Ohjaaja matkalla ihmiseksi – Mikko Niskasen tarina 2010.)

Niskasen vastaanäyttelijä, ja epävirallisena apulaisohjaajana kuvauksissa toiminut, Paavo Pentikäinen kertoi että siinä vaiheessa kun alettiin kuvata varsinaisten laukausten ampumista, Niskanen ei ollut, esikuvansa tavoin, nukkunut viikkoon ja oli oikeasti humalassa. Kuvauksien punainen lanka oli ollut se, että Niskanen oli psyykannut itseään koko kuvausten ajan tuota yhtä kohtausta varten. (Ohjaaja matkalla ihmiseksi – Mikko Niskasen tarina 2010.)

Kun kuvausvuorossa oli kuva, jossa Pasasen laukaus oven läpi kuvattiin talon ulkopuolelta, oli tilanne suunniteltu tarkasti. Kuvausryhmä oli toisella puolella pihaa ja laukausten ampuja, Paavo Pentikäinen, tiesi tarkasti minne suuntaan oli turvallista ampua. Kuvaushetken aikana Niskanen oli toisessa huoneessa nukkumassa, mutta kun kamerat olivat käynnistyneet, tunsu Pentikäinen yhtäkkiä miten hänet tönäistiin syrjään ja ase repäistiin hänen käsistään. Niskanen oli tullut täysin äänettömästi Pentikäisen taakse, vienyt aseensa ja ampui nyt oven läpi ilman mitään tietoa suunnasta. Pentikäiselle tuli kiire ottaa ase pois Niskaselta ja mennä katsomaan mitä ulkona oli tapahtunut. Laukaus oli mennyt 15 cm ohi erään kuvausryhmäläisen jalasta. (Ohjaaja matkalla ihmiseksi – Mikko Niskasen tarina 2010.)

Tällaiset kuvauskertomukset ja vaaratilanteet eivät silti poista Mikko Niskasen näyttelijäsuorituksen hyvyyttä. Juuri se että hän toimi sekä ohjaajana että näyttelijänä mahdollistivat sen, että hän pystyi menemään niin pitkälle roolinsa kanssa. Tässä tapauksessa kyseisellä tilanteella ei ollut kuin hyviä seurauksia, mutta todellinen vaaratilanne oli silti vain vähän matkan päässä.

8 POHDINTA

Suhtautumiseni ohjaajiin, jotka myös näyttelevät omissa elokuvissaan on ollut aina hyvin ihaileva. Idea kokonaisvaltaisesta taiteilijasta, joka antaa kaikkensa työlleen, valtaamalla kaikki huomiota herättävimmät roolit on kaikessa itsekeskeisyydessäänkin kiehtova. Kyseessä on selvä heijastus kaiken osaavasta renessanssi-ihmisestä, ja vahva esimerkki elokuvataiteesta ikuisesti ihaillusta auteur -ajattelusta; viihdettä tehdään tuotantokoneistossa, mutta todellisessa taiteessa on takana aina yhden ihmisen ajatukset ja näkemys.

Kun nyt pääsin itse kokeilemaan näiden roolien yhdistämistä, huomasin nopeasti, että ihailuni syveni entisestään, mutta samalla se muuttui juhlallisesta mystifioinnista arkisempaan muotoon. Näin yleensä tapahtuu, kun voi laskea itsensäkin samaan sarjaan joidenkin ihailemiensa henkilöiden kanssa. Sarja voi olla sama, mutta asian osaamisessa ollaan vielä alimmalla tasolla. Vasta silloin huomaa, kuinka haastavaa kyseisten roolien yhdistäminen oikeasti on ja mitä sen tekijöiltä vaaditaan.

Itselläni oli sen verran onnea, että sain kokeilla yhdistämistä kaksi kertaa lyhyen ajan sisällä. Ensimmäisellä kerralla, Sokkotreffiin kanssa, onnistuin siinä melko hyvin ja toisella kerralla, Lumpeenkukan tapauksessa, yhdistäminen epäonnistui täysin. Jälkikäteen mietittynä tilanne oli erittäin hyödyllinen oppimiskokemus. Kun on sekä onnistunut että epäonnistunut kokemus niin tilanteiden yhdistävät tekijät löytyvät paljon helpommin. Ja kun löytää asian joka pätee onnistumisessa ja olisi myös vaikeuttanut epäonnistumista, niin on varmasti löytänyt asiaan keskeisesti liittyvän faktan.

Jos vielä joskus pääsen yhdistämään nämä kaksi roolia, olen oppinut ainakin seuraavat asiat: Rooliin valmistautuminen ja esityö on ehkä suurin onnistumisen edellytys. Jos näyttelijä ei ole päässyt sisälle roolihahmoonsa, tai ei tunne häntä, on lähes mahdotonta näyttellä häntä, ja silloin myös itsensä ohjaaminen on täysin mahdotonta.

Pystyäkseen näyttelemään kokonaisvaltaisesti on kehitettävä oma työskentelytapa kuvauspaikalle. Tähän kuuluu saumaton yhteistyö apulaisohjaajan ja mahdollisesti myös kuvaajan kanssa. Tämä mahdollistaa keskittymisen ainoastaan näyttelemiseen silloin, kun ei voi olla näyttelijä ja ohjaaja yhtä aikaa.

Viimeiseksi tärkein oppimani seikka. Näyttelijällä ja ohjaajalla ei voi koskaan olla liikaa itsevarmuutta. Melkein kaikki kohtaamani ongelmat olisivat helpottuneet huomattavasti jos olisin ollut vain varmempi itseni suhteen. Sen oppimalla on jo aika pitkällä roolien yhdistämisessä.

LÄHTEET

- Allen, Woody 2005. Woody Allen. Omin sanoin. Keskusteluja Stig Björkmanin kanssa. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Ben Affleck: Director & Actor 2011. DVD:n lisämateriaali. The Town 2010. Tuotanto: Warner Bros Entertainment Inc
- Eastwood & Co.: Making of Unforgiven 1992. Dokumentti. Ohjaus: Richard Schickel. Tuotanto: Lorac Productions & Warner Bros. Pictures.
- Eliot, Marc 2010. Clint Eastwood viimeinen cowboy. Juva: WS Bookwell Oy.
- Internet movie database. Rob Reiner. Hakupäivä: 29.10.2012
<<http://www.imdb.com/name/nm0001661/>>
- Internet movie database. Timo Koivusalo. Hakupäivä: 29.10.2012.
<<http://www.imdb.com/name/nm0463581/>>
- Kahdeksan Surmanluotia 1972. Elokuva. Ohjaus: Mikko Niskanen. Tuotanto: Käpy filmi & Yleisradio (YLE).
- Kahakorpi, Hannu. Elokuvaohjaaja & näyttelijä. Sähköpostihaastattelu. 23.10.2012.
- Koivusalo, Timo 1996. Koomikon kyyneleet. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Lumet, Sidney 2004. Elokuvan tekemisestä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Lumpeenkukka 2012. Lyhytelokuva. Ohjaus: Jari Manninen & Hannu-Pekka Peltomaa. Tuotanto: Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu, Tornio.
- Niskanen, Mikko 1971. Vaikea rooli. Helsinki: Yhteiskirjapaino Oy.
- Ohjaaja matkalla ihmiseksi – Mikko Niskasen tarina 2010. Tv dokumenttisarja. Ohjaus: Peter Von Bagh. Tuotanto: Nosferatu.
- Play It Again: A Look back At Play Misty For Me 2001. Dokumentti. Ohjaus: Laurent Bouzereau. Tuotanto: Universal Studios Home Video.
- Sokkotreffit 2011. Lyhytelokuva. Ohjaus: Jari Manninen. Tuotanto: Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu, Tornio.
- Walking the Track: The Summer of Stand By Me 2002. Dokumentti. Ohjaus: Michael Gillis. Tuotanto: Columbia TriStar Home Video & MogoMedia Inc.
- Weston, Judith 1999. Näyttelijän ohjaaminen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.